

Σωκράτους σχολήν ἐγεννήθησαν τέσσαρα δογματικά συστήματα χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὰς θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς ἀρχὰς, καὶ εἰς αὐτὴν Πυρρῶνισμός.

Α'. Π Λ Α Τ Ω Ν.

§. 134.

Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος (γενν. τὸ 427. Ὀλυμ. ΠΖ'). Ἀρίωνος καὶ Περικτιόνης υἱὸς, ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου καὶ Σόλωνος, ἔλαβεν ἐκ φύσεως ἐξαιρετὰ προτερήματα διὰ ποιήσιν καὶ φιλοσοφίαν. Τὸ δεύτερον ἐνεπύχθη ὑπὸ τοῦ Σωκράτους. Τὸν ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τὰ πολιτικὰ πράγματα, εἰς τὰ ὅποια εἶχε μεγάλην ῥοπὴν, αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ τοῦ καιροῦ του, καὶ τὸ ἀχαλίνωτον τῆς δημοκρατίας, καὶ τῶν ἡθῶν ἡ διαφθορὰ (Ἐπισ. Ζ'). Ἐκαλλιέργησε τὰ προτερήματά του καθ' ὑπερβολὴν διὰ τῆς ιδίας του ἐπιμελείας, διὰ ποιητικῶν δοκιμῶν, διὰ τῆς μελέτης τῶν Μαθηματικῶν, διὰ περιηγήσεων, διὰ τῆς οἰκειώσεώς του μετὰ τῶν ἐνδοξοτάτων φιλοσόφων, καὶ ἐξαιρίτως τοῦ Σωκράτους, μετὸν ὁποῖον συνανεστράφη ὀκτώ ἔτη· οὕτως ἀποκατεστῆθη ὁ μέγας φιλόσοφος, ὅστις κατὰ τὸ παντοδαπὸν τῶν θεωριῶν, κατὰ τὸ βάθος καὶ ὕψος καὶ ζωηρότητα τῆς παραστάσεως τῶν ιδεῶν του εἶναι ὁ μόνος, καὶ κατὰ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα εὐλόγως ἴσεται ἐγγύτατα τοῦ Σωκράτους. Ἐσύστησε φιλοσοφικὴν σχολὴν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, ἣτις πολὺν χρόνον ὑπῆρξε φυτουργεῖον εὐγενῶν ἀνδρῶν καὶ ἀξιολόγων φιλοσόφων. Ἀπέθανε δὲ κατὰ τὴν ΡΗ', Ὀλυμ. τὸ 347 ἔτος π. Χ.

§. 135. Τὰ συγγράμματά του, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαὶ

λογοὶ καὶ ποιήματα, εἶναι αἱ μόναι καθαρὰὶ πηγαὶ νὰ συμπε-
 ράνωμεν ὅπως οὖν τὸ φιλοσοφεῖν του, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸ ὄλον
 του σύστημα, τὸ ὁποῖον μόνον νὰ τὸ εἰκάσωμεν δυνάμεθα,
 ἐπειδὴ εἶχε καὶ μουσικὴν τινα φιλοσοφίαν (ἄγραφα δόγματα).
 (Ἐπισ. Β'. Ζ'. ΙΓ'. Φαίδρ. Σελ. 388. Ἀλκιβιαδ. Α'. περὶ
 Πολιτ. Δ'. Ἀριστοτ. φυσ. Δ', 2. Περὶ γενεσ. καὶ φθορ.
 Β. 3. Συμπλίκ. ὑπόμν. εἰς Ἀριστοτ. βιβλ. περὶ ψυχ. Α').
 §. 136. Ὁ Πλάτων ἀνέβη μὲ τὸ ὄξυ πνεῦμα του καὶ
 μὲ τὴν παιδείαν του εἰς ὑψηλότερον θεωρίας τῶν ἰδεῶν
 βαθμῶν, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐπέβλεπε τὴν ἀλήθειαν εἰς ὅλα τὰ
 φιλοσοφικὰ δοκίμια τοῦ καιροῦ του, ἀποφεύγων τὸ μενομερὲς
 (Σοφισ. Σελ. 252—265. Κρατύλ. Σελ. 345. 286). Πε-
 ριέλαβε τὸν ἔξοχον τοῦ ἀνθρώπου σκοπὸν μὲ τὸ θεωρητι-
 κὸν κέρδος τοῦ Λόγου, ἐξέλαβε καὶ τὴν πρακτικὴν καὶ
 τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν ὡς μέρη ἐνὸς ἀδιαιρέτου καὶ
 ἀχωρίστου ὄλου. Διὰ μόνον τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας ἐπί-
 σευεν, ὅτι ἡδύνατο ὁ ἄνθρωπος νὰ φθάσῃ τὸν προσδιορι-
 σμέντου (Περὶ Πολιτ. 5'. Σελ. 76. 77. . Ἐπισ. Ζ').

§. 137. Κρίνων ὁ Πλάτων τὰς μέχρι τοῦδε φιλοσοφί-
 ας, καὶ καταλαμβάνων τὸν ἰδανικὸν αὐτῶν σκοπὸν, ἠδυνήθη
 νὰ ἐκθέσῃ εὐκρινεσίρας ιδέας Περὶ τοῦ Ἴι πρέπει νὰ εἶναι
 ἡ φιλοσοφία κατὰ τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν ἔκτασιν.
 Κατὰ τοῦτου φιλοσοφία εἶναι ἡ γνῶσις τοῦ καθόλου καὶ ἀ-
 ναγκαίου, καὶ μὰ Δία τοῦ ἀπολύτου, καὶ τῆς συνεχείας καὶ
 οὐσίας πάντων τῶν ὄντων (Θεαίτ. σελ. 121. Περὶ νόμ. Γ'. σελ. 101). Εἶδος τῆς φιλοσοφίας κατ' αὐτὸν εἶναι ἡ
 ἐπιστήμη· Αἱ ἀρχαὶ τῶν γνῶσεών μας δὲν εἶναι τὰ πράγ-
 ματα, ἀλλ' ὁ Λόγος (Φαίδρ. σελ. 225.). Ὑπάρχουσι
 τινὲς ιδιόκτητοι τοῦ Λόγου ἰδέαι, αἵτινες ὑπόκεινται ὡς

βάσεις (α), εἰς πόσαν νόησιν, καὶ πρὸ τῆς ἀντιλήψεως τῶν μερικῶν καὶ καθ' ἕκαστα ἐμφωλεύουσιν εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ὡς προσακτικαὶ ἀρχαὶ διορίζουσι καὶ τὰς πράξεις. Ἐνταῦθα αἱ ἰδέαι δὲν δύνανται νὰ γεννηθῶσιν ἀπὸ τὴν πείραν, ἀλλ' ἀναπτύσσονται ἐξ ἑαυτῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πράγματα τῆς ἐμπειρίας συμφωνοῦν ἐν μέρει μὲ τὰς ἰδέας, ἐξ ἀνάγκης εἶναι τις κοινὴ ἀρχὴ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ταῦτα γινωσκούσης ψυχῆς, καὶ αὕτη εἶναι ὁ Θεὸς (Πατὴρ τοῦ παντός, μέγιστος δαίμων), ὅστις κατὰ τὰς ἰδέας ἐμόρφωσε καὶ τὰ ἀντικείμενα (Περὶ Πολιτ. 5. σελ. 116. 124. Τίμ. σελ. 348.). Ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἐννοηματικὴ τοῦ Πλάτωνος δόξα, εἰς τὴν ὅποιαν ἔθεσεν ἀρχὰς τῆς φιλοσοφίας τὴν τῆς ταυτότητος καὶ τὴν τῆς ἀντιφάσεως (Φαίδ. σελ. 226. 230. Περὶ Νόμ. Γ'. Σελ. 132.). Ἐνταῦθεν προῆλθεν ἡ διάκρισις τοῦ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ κόσμου, τῆς ἐμπειρικῆς καὶ λογικῆς γνώσεως.

§. 138. Τὴν τῆς φιλοσοφίας διαίρεσιν εἰς Λογικὴν, Μεταφυσικὴν ἢ Διαλεκτικὴν, καὶ Ἠθικὴν ἢ Πολιτικὴν, (β) ὁ Πλάτων τουλάχιστον τὴν εἰσήγαγε, ἐνῶ ἀπέδωκε τὰ κυριώτερα ζητήματα ἐνὸς ἑκάστου τούτων τῶν μερῶν εὐκρινέ-

(α) Ταῦτα; ὀνόμαζε καὶ ἐνάδας ἢ μονάδας, εἰς τὰς ὅποιας ἀνάγονται τὰ πολλὰ, ὡς εἰς ἀρχὰς ὁ μετ.

(β) Τὰ ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ καὶ παιδαγωγικὰ δόγματα τοῦ Πλάτωνος περιέχουσιν οἱ ἐφαξῆς διάλογοίτου. Μένων (περὶ ἀρετῆς), Ἐυθύφρων (περὶ ὀσίου), Κρίτων (περὶ πρακτοῦ), Φίλητος (περὶ ἡδονῆς), Ἀλκιβιάδης Α' (περὶ φύσεως ἀνθρώπου), Ἀλκιβιάδης Β' (περὶ προσευχῆς), Λύσις (περὶ φιλίας), Ἴππίας ἐλάσσων (περὶ ζεύδους), Ἴππαρχος (φιλοκερδῆς), Πολιτικός (περὶ βασιλείας), καὶ περὶ Πολιτείας του. ὁ μετ.

ρατα, καὶ τὴν τούτων πρὸς ἀλλήλα ἔνωσιν. Ἐκάμε λοιπὸν
 μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν κατ' εἶδος τελειοποίησιν τῆς φι-
 λοσοφίας· ἀλλ' εἶναι ἀξιοτίμητοι οἱ ἀγῶνες του καὶ εἰς τὸν
 πλουτισμὸν τῆς ὕλης τῶν εἰρημένων μερῶν, εἰς τὰ ὅποια
 προσίθεται καὶ ἡ ψυχολογία, εἰς τὰ μόνον τεμάχια τού-
 των ἐξέφερε, καὶ ὅχι ὀλόκληρου σύστημα, ἐπειδὴ ἀνεξώ-
 νεν ἀκαταπαύτως τὴν διὰ τὰς προόδους τῆς ἐξετάσεως κλί-
 σιν του. Ταύτης τῆς ἀξιολόγου του ὑπηρεσίας ἔργα εἶναι τὰ
 ἑφεξῆς. Ἡ ἐναργεστέρα διάκρισις τῶν γνωστικῶν καὶ αἰσθη-
 τικῶν καὶ ὀρεκτικῶν δυνάμεων, αἱ εὐτυχεῖς ἐπισασίαι εἰς
 τὰς τούτων ἐνεργείας, καὶ μάλιστα εἰς τὰ διάφορα εἶδη τῶν
 αἰσθητικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ὀρέξεως· ἡ
 προσοχὴ εἰς τοὺς νόμους τοῦ διανοεῖσθαι καὶ οἱ κανόνες
 τῶν ὀρισμῶν, συλλογισμῶν καὶ ἀποδείξεων· ἡ διάκρισις
 τοῦ ἐν τῷ διανοεῖσθαι καθόλου καὶ οὐσιώδους ἀπὸ τὸ μερι-
 κὸν καὶ ἐπουσιῶδες· ἡ παρατήρησις τῶν γνωρισμάτων τῆς
 ἀληθείας, καὶ τῆς γενέσεως τοῦ δοκοῦντος· ἡ πρώτη βᾶ-
 σις φιλοσοφικῆς διδασκαλίας τῆς γλώσσης· ἡ πρώτη ἐξή-
 γησις τῆς ἰδέας γνώσεως καὶ ἐπισήμης· ἡ πρώτη λογικὴ
 ἀνάπτυξις τῶν ἰδεῶν ὕλης, εἶδους, οὐσίας, συμβεβηκότος,
 αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος, φυσικῆς αἰτίας καὶ αἰτίας ἐλευ-
 θέρας· ἡ ἐπὶ πλέον εἰσαχθεῖσα περὶ Θεοῦ ἰδέα, ὅτι εἶναι
 τὸ τελειότατον ὄν (τὸ ἀγαθὸν), ἡ ὀξυτέρα ἀνάπτυξις
 τῶν θεῶν ἰδιοτήτων, μάλιστα δὲ ἠθικῶν· δοκίμιον κοσμο-
 λογικῆς τινος θεωρητικῆς ἀποδείξεως, ὅτι ὑπάρχει Θεός·
 ἡ παράστασις τοῦ Θεοῦ ὡς δημιουργοῦ τοῦ κόσμου κατὰ τὸ
 εἶδος, ὡς ἀρχηγοῦ καὶ πληρωτοῦ τοῦ ἠθικοῦ νόμου διὰ
 τῆς προνοίας. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι αἰτίας τοῦ κακοῦ, τὸ ὁ-
 ποῖον ἐκπηγάζει ἀπὸ τὴν ὕλην. Ἐυρηκε δὲ ὁ Θεὸς ὅλα τὰ

Μείσα τοῦ νὰ καταργῆ τὸ κακόν (Περὶ Πολιτ. Δ'. Ι. Τι-
μαιος) • ἡ πρώτη ἐναργεσέμα ἀνάπτυξις τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώ-
πῳ πνεύματος, καὶ δοκίμιον ἀποδείξεως τῆς ἀθανασίας
τῆς ψυχῆς (Φαίδων) • ἡ ἀξιολογωτάτη ἔρευνα τοῦ ἀγαθοῦ
καὶ τῆς ἀρετῆς (Θεαίτ. Φίληβ. Περὶ Πολιτ.). Ἀρετὴ εἶ-
ναι μέμησις τοῦ Θεοῦ • ἔνωσις καὶ ἀρμονία ὄλων τῶν γνω-
μῶν καὶ πράξεων διὰ τοῦ Λόγου, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐκπηγάζει
ἡ ἔξοχος εὐδαιμονία • μία μὲν εἶναι ἡ ἀρετὴ, συνίσταται
δὲ ἀπὸ τέσσαρας ἀρχῶν (α), καὶ γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἐλευ-
θερίαν. Ἡ πολιτικὴ εἶναι ἐφαρμογὴ τῶν τῆς ἀρετῆς κανόνων
εἰς πλῆθος ἀνθρώπων συνοικούντων καὶ κοινὰ δόγματα μετα-
χειριζομένων. Πολλὰ καθήκοντα πρέπει νὰ ἐκπληρῶνῃ ὁ
σπουδαῖος ἄνθρωπος. Κάλλος εἶναι αἰσθητὴ παράστασις τῆς
ἠθικῆς τελειότητος.

§. 139. Πολλὰ μὲν παρέλαβεν ὁ Πλάτων ἀπ' ἄλλους
φιλοσόφους, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς Πυθαγορείους (οἵτινες τὸν
ὠδήγησαν εἰς γενικὴν τινὰ ἔννοιαν, ὅτι ὅλα τὰ πεπερασμέ-
να ὄντα μετὰ τοῦ κόσμου σύγκεινται ἀπὸ μεταβλητὸν τι ὄν
καὶ ἀπὸ τι εἶδος) • ἀλλὰ τὸ ἀρχέτυπον πνεῦμα τοῦ ἀπέδωκεν
εἰς ὅλα ἰδίαν τινὰ εἰκόνα, καὶ ἠνωσεν ὅλας τὰς ἀποκλινού-
σας φοράς εἰς ἓν ἀρμονικὸν σύστημα, τοῦ ὁποῖου προτερήμα-
τα εἶναι • ἡ ἔνωσις τῶν ἰδεῶν, ἡ σύναψις τοῦ θεωρητι-
κοῦ καὶ πρακτικοῦ Λόγου • ὁ δεσμός, τὸν ὁποῖον ἔκαμε σφικτὰ
μεταξὺ ἀρετῆς καὶ ἀληθείας καὶ κάλλους • τὸ πλῆθος νέων ἰδε-
ῶν, αἱ ὁποῖαι κεῖνται εἰς τὸν Λόγον ὡς σπέρματα τινὰ προ-
καταρκτικὰ καὶ ἀρχέγονα. Ἐχει δὲ τὸ σύστημα τοῦ ἐξ ἐναυτίας
καὶ ἑλλείμματα, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἐφεξῆς. Ἐλλειπής

(α) Φρόνησις, Σωφροσύνη, Ἀνδρεία, Δικαιοσύνη.

διάκρισις τῶν καθαρῶν καὶ ἐμπειρικῶν τοῦ Λόγου ἰδεῶν·
 μουσικὴ τῶν ἰδεῶν ἀρχή· διαλεκτικὸν πνεῦμα προξενοῦν
 σύγχυσις τοῦ διανοεῖσθαι καὶ τοῦ γινώσκειν· ἡ ἐσωτερικὴ
 συγκόλλησις τῆς φαντασίας καὶ τοῦ Λόγου, τοῦ ποιητικοῦ
 εὐλισμοῦ καὶ τῆς φιλοσοφικῆς τῶν ἐννοιῶν μορφῆς, δι' ἔλ-
 λειψιν συστηματικοῦ εἴδους, εὐκολύνει τὴν κατάληψιν τῆς
 φιλοσοφίας του· εἶναι πηγὴ πολλῶν ἀμφισβολῶν, ἀλλὰ καὶ
 αἰτία τῆς μεγάλης τοῦ Πλατωνισμοῦ τύχης.

§. 140. Ἀπὸ τὰ διάφορα εἰς τὴν Πλατωνικὴν φιλο-
 σοφίαν συρρέουσάντα συζατικά μέρη ἐγεννήθησαν διὰ διαιρέ-
 σεως καὶ διαφορᾶς τοῦ χρονικοῦ πνεύματος διάφοροι σχολαί
 καὶ αἵρέσεις. Ἡ παλαιὰ Ἀκαδημία (Σπείσιππος, Ξενοκρά-
 τῆς, Πολέμων, Κράντωρ, Κράτης) ἐκράτησε τὸ σύστημα
 του μὲ ὀλίγας παραλλαγὰς, μάλιστα εἰς τὸ δημοτικὸν τῆς
 πρακτικῆς σύστημα. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐσχημάτισε τὸ ἐμπειρι-
 κὸν μέρος καὶ τὴν Λογικὴν ἐπιστήμην. Ἡ νέα Ἀκαδημία ἐξ-
 ὕψωσε τὴν ἀβεβαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων· καὶ ἡ
 Νεοπλατωνικὴ σχολὴ παρέστησε φανητικῶδες τι σύστημα πα-
 ραδεχθεῖσα φῶς τι ἐσωτερικὸν ὑψηλότερον.

Β. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ.

§. 141.

Ἀριστοτέλης ἐγεννήθη εἰς τὰ Στάγειρα τὸ 384 ἔτος,
 Ὀλυμ. ΓΙΘ', ἀπὸ πατέρα τὸν Νικόμαχον, ἰατρὸν καὶ ἀγα-
 πητὸν τοῦ τῆς Μακεδονίας βασιλέως Ἀμύντου· καὶ ἐκλή-
 ρουόμησεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν εἰς μελέτην τῆς φύσεως κλίσειν
 του· ἀπὸ τοῦ 368 ἐδιδάχθη εἴκοσι ἔτη εἰς τὸν Πλάτωνα,
 καὶ ὑπὸ τούτου ἐγυμνάζετο τὴν ἀναλυτικὴν ὀξύνοειαν· ἐκ

δὲ τοῦ 343 ἔγνω παιδαγωγὸς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅς τις ἐφεξῆς ὑπεσῆριξε τὴν εἰς τὰς φυσικὰς γνώσεις κλίσειν του, καὶ γενικῶς τὴν τῶν ἐπιστημῶν ἐπιθυμίαν του διὰ συλλογῆς φυσικῶν πραγμάτων καὶ διὰ πολλοῦ ἀργυρίου εἰς βιβλίων ἀγοράσιν. Εἰς τοὺς περιπάτους τοῦ Λυκείου ἐσύσθη τὸ 334 ἰδίαν του σχολὴν τὴν περιπατητικὴν, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Χαλκίδα τῆς Ἐυβοίας τὸ 321, ἀφ' οὗ, κατηγορηθεὶς ὡς ἀσεβής, παραίτησε τὰς Ἀθήνας. Ὁ Ἀριστοτέλης συντάξεν ἀξιοτίμητα συγγράμματα περὶ πάσης Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, καὶ ἐξαιρίτως περὶ τῆς φιλοσοφίας. Τὰ φιλοσοφικά του συγγράμματα διαιροῦνται εἰς ἐξωτερικὰ καὶ ἄκροματικά. Τὰς ἰδιαιτέρας τύχας τῶν συγγραμμάτων του εὐκόλυναν ἢ κριτικὴ καὶ ἢ ἐξηγήσεις τῶν καὶ καθ' ἑαυτὰ μὲν διὰ τὸ συνεπτυγμένον, καὶ διὰ τῆς ἰδιαιτέρας δι' ὀνοματολογίας σκοτεινῶς ἐκφρασθέντων πονημάτων του.

§. 142. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε καθ' ὑπερβολὴν τὸ προτέρημα τῆς ὀξυνοίας, καὶ πλῆθος ἱκανῶν γνώσεων ἕκτε τῶν βιβλίων καὶ ἕκ τῆς παρατητήσεως τῆς φύσεως· κύριόν του σκοπὸν ἔβαλε τὴν τῆς φύσεως ἔρευναν. Διὰ τοῦτο ἀπέρριψε τὰς ιδέας (Μεταφυσ. Α', 7. Β', 9)· καὶ ὑπέθεσεν, ὅτι ὅλαι αἱ ἔννοιαι, καὶ αὐταὶ τοῦ νοῦς αἱ ὑψηλότεραι εἶναι κατὰ τὴν ὕλην δεδομέναι ἕκ τῶν ἐκτός (Ἀναλυτ. Προτερ. Α', 30.), ὁ κόσμος αἰθερῶν κατ' εἶδος καὶ ὄχι νοῦς τινος μὲν ὄρωμα. Δὲν εἶχε καμμίαν κλίσειν εἰς τὰ ἰδανικά, καθὼς ὁ Πλάτων, ἀλλ' ἦτο πλέον τοῦ νοῦς φιλόσοφος, ὅς τις εἰς τὸ νοητικόν του σύστημα, λέγω τὴν διὰ τοῦ Πλατωνισμοῦ μετριαζομένην ἐμπειρίαν, δὲν προέβαιεν ἀπὸ τὰ καθόλου εἰς τὰ κατὰ μέρος, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἀπὸ τῶν μερικῶν εἰς τὰ καθόλου.

§. 143. Ἡ φιλοσοφία κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην εἶναι ἐπισημὴ ἐξ ἀρχῶν, χρησιμεύουσα εἰς ἀπόκτησιν γνώσεων ὑπάρχουσι δὲ δύο γνώσεις, ἔμμεσος καὶ ἄμεσος· διὰ τὴν εἶναι δυνατὴν ἢ πρώτην, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ὑπάρχη ἢ δευτέρα· τὴν ἄμεσον γνῶσιν ἀποκτῶμεν διὰ τῆς πείρας· πρῶτον τὰ μερικά, ἔπειτα τὰ καθόλου, διὰ τῶν ὁποίων γνωρίζεται τὸ οὐσιώδες καὶ ἀναγκαῖον τῶν πραγμάτων δι' ὁρισμῶν καὶ ἀξιωματίων· ἐκ δὲ τῶν ἀμέσων γνώσεων μαθησόμεν τὰς ἔμμεσους δι' ἀποδείξεων, τῶν ὁποίων τὴν θεωρίαν διδάσκει ἡ Λογικὴ, ἐπειδὴ μᾶς δεικνύει αὕτη πῶς γνωσκομέν τι διὰ συλλογισμῶν μὲ βεβαιότητα ἢ πιθανότητα. Ἡ Λογικὴ λοιπὸν εἶναι τὸ ὄργανον ἀπάσης ἐπισημῆς, ἢ φιλοσοφία μόνου κατὰ τὸ εἶδος (τοῦτο, τὸ ὁποῖον συχνάκις κακοεξηγήθη εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους), ἐπειδὴ πρέπει τὴν ὕλην νὰ δώσῃ ἢ πείρα δι' ἐπαγωγῆς. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως εἶναι ἢ πρώτη, καθ' ἣν, ἀλλ' ὄχι ἐξ ἧς γνωρίζεται πᾶσα ἀλήθεια εἰς τοὺς συλλογισμοὺς (Ἀναλυτ. ὕπερ. Μεταφυσ. Α', 1. Δ', 3. Περὶ ψυχ. Γ', 5. 6.). Εἰς τὴν Λογικὴν, ὡς θεωρίαν τῶν συλλογισμῶν καὶ ἀποδείξεων ἀπέκτησεν ὁ Ἀριστοτέλης μεγίστην δόξαν μετὰ τὸν Πλάτωνα· καὶ εἶναι αὐτὸς ἀνεύθυνος διὰ τὴν κατάχρησιν τὴν ὁποίαν ἔκαμαν εἰς αὐτὴν ὡς τάχα καὶ ὑλικῶς ὄργανον οὔσαν τῶν ἐπισημονικῶν γνώσεων.

§. 144. Ἔλαβε μεγίστην ἔκτασιν ἡ φιλοσοφία ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλην· διότι περιλαμβάνει πάσας τὰς ἐμπειρικὰς καὶ λογικὰς καὶ συμμέκτους ἐπισημὰς, ἐξαιρουμένης μόνου τῆς ψιλῆς ἱεσορίας. Ἡ Θεωρητικὴ φιλοσοφία ἔχει ἀντικείμενον τὸ ὄν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆν θείλησιν· ἢ δὲ πρακτικὴ, τὸ συμβεβηκὸς κρεμᾶμενον ἀπὸ τῆν θείλησιν. Ἀπὸ τὰ ὄντα τὰ μὲν εἶναι τρε-

πτά, τὰ δὲ ἄτρεπτα· ταῦτα δὲ εἶναι ἢ φθαρτὰ ἢ ἀφθαρτα.
 "Αφθαρτον και ἄτρεπτον εἶναι ὁ Θεός· τρεπτόν δὲ και ἀφθα-
 ρτον, ὁ οὐρανός· τρεπτά δὲ και φθαρτά, τὰ ὑπὸ τὴν σελή-
 νην πράγματα. Ἡ θεωρητικὴ φιλοσοφία ἐκλαμβανομένη
 μὲν κατ' ἀφαίρεσιν εἶναι Φυσικὴ, Μαθηματικὴ, πρώτη φι-
 λосоφία ἢ Μεταφυσικὴ· συγκεκριμένως δὲ, Φυσικὴ, Κοσ-
 μολογία, Ψυχολογία, Θεολογία. Ἡ δὲ πρακτικὴ φιλοσο-
 φία περιλαμβάνει Ἠθικὴν, Πολιτικὴν, Οἰκονομίαν (Μετα-
 φυσ. Α', 2. Δ', 1. ΙΑ', 3. Ἠθικ, Γ', 9. Οἰκονομ. Α',
 1.). Ὅλα δὲ ταῦτα τὰ μέρη δὲν εἶναι χωρισμένα και πε-
 ριωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων μὲ ἀρχάς. Ἀξιόλογον ὅμως ἔρ-
 γον τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι ἡ ἕναρξίς προπαιδεύσεως τινος,
 ἡ ἐκτίμησις και ἐπίκρισις τῶν ἀρχοειδεσέρων ιδεῶν, τὰς
 ὁποίας εἶχαν οἱ πρὸ αὐτοῦ· ἡ σπουδὴ και ἔφεσις τοῦ νὰ
 ἀποκτήσῃ ἀρχικὰς ιδέας και θέσεις δι' ἐπαγωγῆς και ἐπι-
 σασίας, και νὰ ἀναγάγῃ εἰς αὐτὰς τὰ μερικὰ, και πολλαὶ
 ἄλλαι ἀξιοτίμητοι παρατηρήσεις.

§. 145. ΦΥΣΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Φύσις εἶναι τὸ ἄ-
 θροισμα ὅλων τῶν ὄντων, τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξίς γίνεται
 γνωστὴ διὰ μόνης τῆς πείρας. Νοητὰ δὲ δὲν ὑπάρχουσι.
 και τὸ ἀπόλυτον αὐτὸ εἶναι ὀλοκληρωτικὸν μέρος τῆς φύ-
 σεως (Μεταφυσ. Γ', 2. 4. Ε', 5.). Φύσις εἶναι και ἡ ἀρ-
 χὴ τῶν παντὸς πράγματος μεταβολῶν, διὰ τῶν ὁποίων
 διακρίνεται τὸ φυσικὸν ἀπὸ τὸ τεχνικόν. Κυρίως φυσικὴ
 ἐπιστήμη εἶναι ἡ γενικὴ φυσικὴ διδασκαλία τῶν σωμάτων,
 ἐφ' ὅσον εἶναι εἰς κίνησιν· και ἀναπτύσσει τὰς ιδέας, τὰς
 ὁποίας συνδέομεν εἰς τὰς λέξεις, Φύσις, αἰτία, συμβεβηκός,
 σκοπός, ἀλλοίωσις, τόπος, χρόνος, ἄπειρον, και ἐκθέτει
 γενικὴν τινα θεωρίαν περὶ κινήσεως. Πᾶσα ἀλλοίωσις προῦ-

ποθέτει ὕλην καὶ εἶδος, καὶ ζέησιν. Ἀποδεχόμενος δὲ τὰς τρεῖς ταύτας ἀρχὰς μεταβάλλει τὸ εἶδος τῆς διοουσίας εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων αὐτῶν (Φυσ. Α'). Ἡ φύσις τίποτε δὲν ἐκτελεῖ χωρὶς σκοπὸν· σκοπὸς δὲ εἶναι τὸ εἶδος (Φυσικ. Β', 8. 9). Ἀλλοίωσις, ἢ κίνησις, καὶ μεταβολὴ εἶναι τὸ πραγματικὸν τοῦ δυνατοῦ, καθὼ τοιοῦτον „ἢ τοῦ δυναμει ὄντος ἐντελέχεια, ἢ τοιοῦτο“ (Φυσ. Γ', 1. Δ' 1). Ἐπάρχει μεταβολὴ κατ' οὐσίαν, κατὰ ποσότητα, κατὰ ποιότητα, καὶ κατὰ τόπον· ἡ ἐσχάτη εἶναι βάσις ἀπάσης ἄλλης (Φυσ. Γ', 1. Ζ', 7. Η', 7). Τόπος εἶναι τὸ πρῶτον ἀκίνητον πέρασ τοῦ περιέχοντος (Φυσ. Δ', 4). Χρόνος εἶναι ἀριθμὸς τῆς κινήσεως κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον (Φυσ. Δ', 11). Ἄπειρον εἶναι ὑπὲρ τοῦ ὁπίου τοῦ μέγεθος ἐμποροῦμεν νὰ ἐπινοήσωμεν πάντοτε καὶ ἄλλο μέγεθος. (α) Πραγματικῶς ἄπειρον δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ μόνον κατ' ἐπίνοιαν· ὁ χρόνος εἶναι ἄπειρος· ὁ αἰσθητὸς κόσμος καὶ ὁ τύπος εἶναι πεπερασμένα, εἰάν καὶ ἐπ' ἄπειρον διαιρετὰ (Φυσ. Γ', 1—7. Δ', 1—9). Ἡ κίνησις εἶναι ἀναρχος καὶ ἀτελεύτητος· ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχει πρῶτον τι κινουῦν ἀκίνητον, τὸ ὁποῖον εἶναι αἰώνιον· ἢ οὐσία του εἶναι καθαρὰ αἰώνιος ἐνέργεια καὶ ζωὴ· τοῦτο δὲ εἶναι ὁ Θεός. Τὸ πρῶτον αἰωνίως κινητὸν εἶναι ὁ οὐρανὸς (Φυσ. Η'. Περὶ οὐραν. Β'.)

§. 146. ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑ. Κόσμος ἢ οὐρανὸς εἶναι τὸ συμπλήρωμα ὅλων τῶν τρεπτῶν ὄντων· ἐκτὸς αὐτοῦ

(α) Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην δὲν εἶναι ἄπειρον, οὐ πέρασ οὐδὲν, ἀλλ' „οὐ ἀείτει ἔξω τι, τοῦτο ἄπειρον ἐστὶ· οὐ δὲ μηδὲν ἔξω, τοῦτο ἐστὶ τέλειον καὶ ὅλον.“ Φυσ. Γ', 61.

Περίοδος Α'. Τμήμα Β'. Κεφ. Γ'. Ἀριστοτέλης. 81

καμμία μεταβολή δὲν γίνεται. Χρόνος καὶ τόπος καὶ τὸ πρῶτον ὄν, ἡ αἰτία πάσης κινήσεως, δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸν κόσμον. Εἶναι τε ὅλον περιοριζόμενον ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον, καὶ σφαιροειδές. Γῆ μὲν εἶναι τὸ κέντρον, οὐρανός δὲ τὰ πέρατα. Ἐπάρχουσι δὲ τρία εἶδη ἀπλής κινήσεως, ἢ ἐπὶ τὸ μέσον (ἢ βαρύτης), ἢ ἀπὸ τοῦ μέσου (τὸ κοῦφον, τὸ πῦρ), καὶ ἢ περὶ τὸ μέσον (ἢ ἀνωτάτω σφαῖρα τοῦ οὐρανοῦ). Ἡ κυκλικὴ κίνησης εἶναι ἡ τελειοτάτη· καὶ ὁ οὐρανός, κατὰ τοῦ ὁποῖου κατηγορεῖται, εἶναι τὸ τελειότατον καὶ θεῖον σῶμα, ἀφθαρτον, χωρὶς ἄλλην τινα τροπὴν ἢ πάθος, καὶ φύσει εὐγενεστέρας παρὰ τὰ ὑπὸ τὴν σελήνην σώματα. Τὸ στοιχείον τῶν ἀστρον εἶναι ἀρχὴ πάσης ζωῆς, καὶ ἐνεργείας, καὶ νοήσεως εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν· καὶ τὰ πάντα ὑπόκεινται εἰς τὴν κυβερνωσάν συνέχειαν τῆς ἐνεργείας του· οἱ ἀστέρες εἶναι ὄντα ἔμψυχα, καὶ ἔχουν εἰς ἑαυτοὺς τὴν αἰτίαν τῆς κινήσεως, μ' ὅλον ὅτι κινουῦνται μεταβαίνοντες ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διὰ τῆς σφαίρας, ἐπάνω τῆς ὁποίας εἶναι προσκεκολλημένοι. Γενικῶς δὲ νὰ εἴπωμεν, τὸ μέρος τοῦτο τοῦ συστήματός του εἶναι σκοτεινόν, ἀσυνάρτητον, καὶ ἀμφιταλαντευόμενον μεταξὺ ἀντιθέτων θεωριῶν (Περὶ Οὐραν. Α', 6—12. Β', 1. 2. 3. 4. Περὶ Γεν. καὶ Φθορ. Β', 10. Περὶ ζώων γενέσ. Β', 3. Γ', 11. Μετεωρολ. Α', 1. Μεταφυσ. ΙΒ', 8. Φυσικ. Η', 2. 3. 5.).

§. 147. ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ. Ἡ Ψυχολογία ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλην τὴν πρώτην, εἰς καὶ ἀτελή, ἐπισημονικὴν ἐπεξεργασίαν, κατὰ πειραματικὰς ἀρχὰς, εἰς τὰς ὁποίας ἐσύναψε καὶ θεωρητικὰς παρατηρήσεις. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ αἰτία τῆς ζωῆς (κατὰ μεγίστην ἔκτασιν λαμβανομένης

F

τῆς σημασίας), τὸ πρῶτον εἶδος παντὸς φυσικοῦ σώματος δυναμένου νὰ ζῇ (ὀργανικοῦ δηλαδή). Ἡ ψυχὴ εἶναι μὲν ἀπὸ τὸ σῶμα διάφορος, ἀλλὰ καθὸ εἶδος (τοῦτο δὲ ὀνομάζει ἐντελέχειαν) ἀναπόσπαστος ἀπ' αὐτοῦ. Μόνον ὁ νοῦς εἶναι χωριστὸς ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐρχόμενος εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἔξωθεν, ὅμοιος μὲ τὸ στοιχεῖον τῶν ἀσέρων (Περὶ ψυχ. Α', 1—4. Περὶ Γεν. ζώων. Β', 3. Cic. A. Qu. I, 7). Περὶ δὲ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, γεννήσεως, θρέψεως, αἰσθήσεως, νοήσεως, ὀρέξεως ἢ κινήσεως κάμνει ἐπιτυχικαῖς παρατηρήσεις μὲ ἀκλόνητον βλέμμα εἰς τὸ ἐν τῆς ψυχικῆς οὐσίας. Διὰ τοῦτο ἀποσχυβαλίζει τὸ πλῆθος τῶν ψυχῶν. Ἐξαιρέτως δὲ εἶναι πολλὰ ἀξιοσημεῖωτοι αἱ παρατηρήσεις του περὶ αἰσθήσεων, περὶ τῆς κοινῆς αἰσθήσεως (ἡ πρώτη εὐκρινεστέρα ἐξήγησις τῆς συνειδήσεως), περὶ τῆς φαντασίας, καὶ περὶ τῆς νοήσεως. Αἰσθησις εἶναι εἶδος αἰσθητῶν, ἢ ἀνάληψις τῶν εἰδῶν τῶν πραγμάτων· νόησις δὲ εἶναι ἀναλήψις τῶν κατὰ τὰ εἶδη εἰδῶν, ἢ, ὡς ἔλεγε αὐτὸς, εἶδος εἰδῶν, τὸ ὁποῖον προὔποθέτει αἰσθησιν καὶ φαντασίαν. Διὰ τοῦτο εἶναι ἄλλος νοῦς παθητικὸς, καὶ ἄλλος ἐνεργητικὸς· ὁ δεύτερος εἶναι ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος χωρὶς συνειδήσιν καὶ μνήμην (Περὶ ψυχ. Α', 1—6.). Ὅρεξις εἶναι ἐνέργεια καὶ κίνησις διὰ πρακτικῶν ἀντικειμένων, ἡγρουν διὰ τοῦ ἀληθινοῦ ἢ φαινομένου ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν διαρκῆ ἢ στιγμιαίαν ἡδονὴν (Περὶ ψυχ. Β'. 9—12. Ἠθικ. Γ', 5.). Ἡδονὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τελείας ἐνεργείας δυνάμεώς τινος· τελειοποιεῖ δὲ τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἢ ἡδονή· ἡ εὐγενεσάτη ἡδονὴ ἐκπηγάζει ἀπὸ τοῦ νοῦν (Ἠθικ. Γ', 4, 5.). Ὁ πρακτικὸς λόγος, ἢ θέλησις, εἶναι ὑψηλοτέρα τις ὀρεκτικὴ δύναμις δι' ἰδεῶν συμ-

φώνως μετὴν ἐμπειρίαν, καταγινόμενος εἰς τὰ ἐνδεχόμενα
να γείνωσι διαφόρως.

§. 148. Ἡ πρώτη φιλοσοφία, ἡ σοφία (Μεταφυσική) ἢ ἡ ἐπιστήμη τοῦ ὄντος, καθὸ ὄν, ἦτο πρῶτον δοκίμιον καὶ, καθὸ πρῶτον, ἀκόμη ἀτελές· εἶναι ἕκθεσις τῶν μεταφυσικῶν ἰδεῶν ἢ κατηγοριῶν, μετὸ ὁποῖου ὄνομα περιλαμβάνονται χωρὶς αὐστηρῶν συστηματικῆν τάξιν αἱ ἰδέαι τοῦ νοῦς καὶ τῆς αἰσθήσεως μετὰ τῶν παραγῶγων, τὰς ὁποίας ἢ ἀφαιρέσεις εὑρηκεν ἀπὸ τὰ ἐμπειρικὰ ἀντικείμενα. Ἐδῶ περιέχεται ἡ πρώτη οὐσία καὶ αἱ ιδιότητές της. Θεός εἶναι ὁ τελειότατος θεωρητικὸς λόγος, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκεται καθαρὰ ἐνέργεια καὶ ἡ τελειοτάτη μακαριότης· ἡ ἀπόλυτος αἰτία πάσης κινήσεως, καὶ ὁ ἔσχατος τῆς φύσεως σκοπός (Μεταφυσ. ΙΒ', 7. καὶ ἐφεξ. Περὶ οὐραν. Β', 3. Περὶ Γενεσ. καὶ Φθ. Α', 6.).

§. 149. Ἡ Πρακτικὴ φιλοσοφία εἰσάγεται ἀπὸ τὴν ἀναλυτικὴν ὀξύνοϊαν τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς ἠθικῆς εὐδαιμονίας συμφώνου μετὴν ἐμπειρίαν διδασκαλία· ἡ ἐξέτασις αὐτῆς ἄρχεται ἀπὸ τὴν ἰδέαν τοῦ ἐξόχου ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ τελευταίου σκοποῦ. Σκοπὸς εἶναι ἡ εὐδαιμονία, ἢ τὸ ἄθροισμα τῶν ἡδονῶν τῶν προερχομένων ἀπὸ ἐναρέτους (τελείας) πράξεις εἰς τελείαν τινα ζωὴν· αὕτη ἔχει τὴν πρωτίστην ἀξίαν. Ἀρετὴ εἶναι ἀξιέπαινος ιδιότης, ἢ τελειότης τοῦ θεωρητικοῦ ἢ πρακτικοῦ Λόγου. Διὰ τοῦτο τῆς ἀρετῆς ἢ μὲν εἶναι διανοητικὴ, ἢ δὲ ἠθικὴ. Ἡ πρώτη εἶναι τελειοτάτη, ἀρμόζει εἰς τὸν Θεὸν μόνον, καὶ προξενεῖ τὴν ὑπάτην εὐδαιμονίαν ἢ μακαριότητα· ἡ δευτέρα ἀνήκει εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἶναι τελειοποιήσις τῆς ὀρέξεως διὰ τοῦ Λόγου, ἐπίκτητος καὶ ἔμμουτος (ἐξίς), εὑρίσκου-

σα τὸ μέσον (α) συλλογιστικῶς, ἦγουν μὲ ἐλευθερίαν, τῆς ὁποίας τὸν φιλοσοφικὸν χαρακτήρα πρῶτος, ὁ Ἀριστοτέλης μᾶς ἐφανέρωσε. Ἡ ἠθικὴ αὕτη ἀρετὴ ὡς πρὸς τὰ διάφορα ἀντικείμενα τῆς ὀρέξεως καὶ ἀποσροφῆς διαιρεῖται εἰς ἑπτὰ γενικωτέρας ἀρετὰς (εἶναι δὲ αὐταί· Ἀνδρία, Σωφροσύνη, Ἐλευθεριότης, Μεγαλοπρέπεια, Μεγαλοψυχία, Πραότης, Δικαιοσύνη). Αἱ περὶ τῆς φιλίας παρατηρήσεις τοῦ εἶναι ἀξιόλογοι, καὶ ἐπίσημοι αἱ περὶ τοῦ δικαίου. Μὲ τὴν ἠθικὴν εἶναι σφικτότατα δεδεμένα ἡ Πολιτικὴ καὶ ἡ Οἰκονομία. Καὶ αἱ δύο διδόντες Πῶς δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν τὸν εἰς τὴν ἠθικὴν παρασθέντα σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν εὐδαιμονίαν, εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκιακὴν κοινωνίαν διὰ τῆς ἐντελοῦς πολιτείας καὶ οἴκου διατάξεως (Ἠθικ. Η', 9. Γ', 9). Ἡ πολιτικὴ ἀνερευνᾷ τὰ μίσα τοῦ σκοποῦ· ἡ ἀρχὴ τῆς εἶναι σκοπιμότης καὶ ὠφέλεια. Ἐδῶ ἐπιλύει ὁ Ἀριστοτέλης καὶ τὸ περὶ δουλείας ζήτημα (Πολ. Α', 5.).

§. 150. Οἱ πλησιέστατοι ὁπαδοὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγγιχούσατοι ὑπομνηματισαί, οἷτινες μὲ συγγράμματα ἔχοντα τῶν ὑπομνημάτων τὴν ἐπιγραφὴν ἐπροσπάθησαν νὰ διδάξωσιν εὐκρινέστερα τὰ μαθήματα ἐκείνου, καί τινα αὐτῶν μέρη ἀνέπτυξαν ἀκριδέστερα καὶ οὕτως ὁ Ἀριστοτελισμὸς ἀπεμακρύνθη μὲν πλεον ἀπὸ τὸν Πλατωνισμὸν, ἐπλησίασε δὲ πλεον εἰς τὴν ἐμπειρίαν. Θεόφραστος ὁ Ἐρέσιος, ὁ σοφώτερος καὶ ἐμπειρότερος παρ'

(α) „Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ ἐν μεσότητι οὕσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὁρισμένη λόγῳ, καὶ ὡς ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσσειεν.“ Νικομα. Β', 6.

ὄλους τοὺς μαθητὰς του, καὶ ὁ ὁπαδὸς αὐτοῦ Ἐυδημος ὁ Ῥόδιος, ὁ πικρὸς διαμείνας εἰς τὸν Ἀριστοτέλην, Δικαίαρχος καὶ Ἀρισόξενος, ὑλόφρονες εἰς τὴν ψυχολογίαν (Cic. Tusc. Q. I, 10, 31), Στράτων ὁ Λαμψακηνὸς, ὅς τις παρέστησε δυναμικόν τι σύστημα, ἐξαιρῶν μόνον τὴν θεολογίαν, καὶ ἐπεριπάτησεν ἄλλως ἰδιόν του δρόμον, εἶναι οἱ προκριτωτέρου μαθηταί του. Ἀπὸ δὲ τοὺς μεταγενεστέροις, ἐξεύρομεν μόνον, Ἰερώνυμον τὸν Ῥόδιον, Ἀρίσωνα τὸν Κεῖου, Κριτόλαον καὶ Διόδωρον, ὅτι ἐνησχολήθησαν εἰς ἐξέτασιν τοῦ ἐξόχου ἀγαθοῦ (Cic. Ac. Qu. IV. 42. Fin. V. 5.). Πολὺν καιρὸν ἐκρατεῖτο τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ σύστημα ὁμοῦ μὲ τὸ τοῦ Πλάτωνος· μετέπειτα ἐπροσπάθησαν νὰ τὰ ἐνώσωσιν. Εἰς τὴν μέσην ἡλικίαν ἀπέκτησε τὸ πρῶτον ἀπεριόριστον κυριότητα, ἕως οὗ ἀπεβλήθη πάλιν κατὰ μέρος ἀπὸ τὸν Πλατωνισμόν· ἀλλ' ἐκράτησε πάντοτε διὰ τῆς Λογικῆς μέγα μέρος ἐξουσίας.

Γ. ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ.

§. 151.

Ἐπίκουρος εἰς Ἀθήνας γεννηθεὶς (τὸ 337). ἀπὸ γονεῖς Νικοκλέα καὶ Χαιρεστράτην, πτωχοῦς, καὶ διὰ τοῦτο σαλθέντας ἀποίκους εἰς Σόμον, ἔλαβεν ἐκ φύσεως ναῦν μὲν δεξιὸν, σῶμα δὲ ἀσθενὲς, καὶ ἀνετράφη πτωχικῶς καὶ ἡμελημένως. Στίχουστις τοῦ Ἡσιόδου διαλαμβάνων περὶ τοῦ Χάους, καὶ τὰ τοῦ Δημοκρίτου συγγράμματα τὸν δ:ήγειραν εἰς φιλοσοφίαν· ἤκουσε μὲν τὸν Ξενοκράτην καὶ τοῦ Θεόφραστον, ἀλλ' ἐπιπολαίως. Τὸ 32 ἔτος τῆς ἡλικίας του ἤναξε σχολὴν εἰς τὴν Λάμψακον, καὶ τὸ 37 μετέβη εἰς